

مرکز اطلاع رسانی و کتابخانه مرکزی

دانشگاه فقه و حقوق

مرکز اطلاع رسانی و کتابخانه مرکزی:

مراجع فارسی (علوم انسانی؛ ۳)

محمود صدیقی

زمستان ۸۹

فصل نهم، «تشیع در شبه قاره و افغانستان» که ضمن آن به تفصیل از دولت‌های شیعی در حیدرآباد و مناطق دیگر هند و نیز نواب‌های شیعی حاکم بر برخی از نواحی و همین‌طور شیعیان کشمیر و سپس پاکستان بحث شده است. در پایان این بخش، از نفوذ تشیع در کشورهای مالزی، اندونزی و تایلند نیز مباحثی آمده است.

فصل دهم، «تشیع در قفقاز و ترکیه» که از شیعیان آذربایجان و همین‌طور استانبول و دیگر شهرهای ترکیه سخن گفته شده و بحثی نیز درباره علویان صورت گرفته است.

فصل یازدهم، «تشیع در اروپا» که بیشتر مربوط به قرن اخیر است. در این فصل از شیعیان بریتانیا، آلمان، و همین‌طور ایتالیا و بلژیک به اجمال بحث شده است.

فصل دوازدهم، «تشیع در آمریکا» و کانادا است که از برخی از مؤسسات و تشکل‌های شیعی به اجمال سخن به میان آمده است. «اطلس شیعه» به نوعی ادامه «اطلس تاریخ اسلام» نوشته «حسین مونس» است که سال‌ها پیش به توصیه مقام معظم رهبری به زبان فارسی ترجمه شد. این اثر دربر دارنده تمامی اطلاعات تاریخ شیعه به صورت اجمالی همراه با ۲۷۰ نقشه رنگی جغرافیایی و تعداد زیادی جدول است.

در این میانه، از دولت‌هایی چون آل بویه، اسماعیلیه، ایلخانان، سربداران، مرعشیان، صفویان، قاجار تا انقلاب اسلامی سخن به میان آمده است. فصل پنجم، «تشیع در عراق» است که از شهرهای کوفه و واسط و بغداد سخن گفته شده و با گذر از مهمترین رویدادهای تاریخی شیعه در این دیار، به زمان حال رسیده و از بغداد عصر جدید و دولت شیعی کنونی عراق نیز سخن گفته شده است. فصل ششم، «تشیع در جزیره‌العرب» است که درباره شیعیان مدینه و همین‌طور منطقه شرقیه یعنی احساء و قطیف سخن گفته شده است. پس از آن، از بحرین و دیگر کشورهای حاشیه خلیج فارس مانند قطر، امارات، کویت و عمان نیز سخن به میان آمده و بخش قابل توجهی نیز به یمن و زبیدیه اختصاص داده شده است.

فصل هفتم، «تشیع در شامات» است که از ورود تشیع به شام به ویژه حلب سخن گفته شده و سپس از شهرهای سوریه از جمله دمشق و نیز از علویان و در پایان از شیعیان لبنان تا زمان حاضر سخن گفته شده است.

فصل هشتم، «تشیع در آفریقا» که بخش عمده آن به علویان ادریسی و دولت فاطمی اختصاص دارد و پس از آن به رسوخ و نفوذ تشیع در کشورهای آفریقایی که عمدتاً در یکصد سال اخیر به ویژه پس از پیروزی انقلاب بوده بحث شده است.

اطلس شیعه / نویسنده رسول جعفریان. - تهران: سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح، ۱۳۸۷.

ز، ۷۴۳ ص.: مصور، نمودار، نقشه (رنگی).

اطلس شیعه (کتاب برگزیده سال ۸۸) یک اثر تألیفی - پژوهشی است که هدف اصلی آن، ارائه تصویری جغرافیایی، تاریخی از شیعه در تاریخ اسلام از آغاز تا به امروز است.

در این کتاب تلاش شده است تا تاریخ شیعه در قالب نقشه‌های جغرافیایی ارائه شده و حدود پیشرفت تشیع در هر مقطع تاریخی و در هر نقطه جغرافیایی نشان داده شود.

این اثر که به همت حجت‌الاسلام رسول جعفریان و تیم پژوهشی وی آماده شده، در سه بخش ارائه مواد تاریخی و توضیحی درباره سیر تطور شیعه، ارائه نقش‌های جغرافیایی و ارائه جداول تنظیم شده است. تشیع به معنای وسیع آن مورد توجه بوده و اخبار اسماعیلیه، زیدیه و علویان نیز درج شده است. با این حال، جریان اصیل تشیع، جریان تشیع معتدل است که همان مذهب امامیه می باشد و همیشه و به رغم آن که در طول تاریخ مورد هجوم بوده است، تلاش کرده تا با دیگر مسلمانان همزیستی داشته باشد و تکیه کتاب نیز بر این جریان استوار است.

اطلاعات مربوط به هریک از ائمه اطهار(ع) اعم از مکان تولد، استقرار حوزه جهان اسلام در زمان آن حضرت، سفرهای معمولی و سیاسی این بزرگواران به انضمام نسب، خاندان، اجداد مادری و مدفن ایشان روی نقشه‌های مربوط به آن امام(ع) ترسیم شده است. تدوین اطلاعات مربوط به دوازده امام(ع) و ۴۰ مجتهد درجه اول از دیگر ویژگی‌های این اطلس محسوب می شود. تبیین این موضوع که شیعیان در هر دوره‌ای چه تفکراتی داشتند، ویژگی‌های هر مکتب، شخصیت‌های برجسته و مراجع شیعه از سال ۳۲۹ تا ۱۴۲۰ هجری قمری از دیگر اطلاعات این اثر دینی - جغرافیایی است. در این کتاب سعی شده تمامی اطلاعات مربوط به شیعه و روند حرکت تفکرات و تغییرات قلمروی شیعی در دوران‌های گوناگون تاریخی به روشنی بیان شوند. لذا این اطلس، اثری پژوهشی نیست، اما حاصل پژوهش به شمار می‌رود. در ایران از ابتدا و با نخستین شهرهای شیعه نظیر قم، کاشان و مشهد، تبیین اطلاعات آغاز شده و نقشه‌های تکمیلی نیز در این راستا ترسیم شده‌اند. این نقشه‌ها دربر دارنده اطلاعاتی نظیر حرم قدیمی حضرت معصومه(س)، نسب‌نامه، خاندان اشعری‌ها در قم، حوزه‌های متأثر از قم، ائمه و رجال معروف قمی، تصاویری از قم فعلی، اطلاعاتی درباره دفاتر مراجع قم، موسسات فرهنگی و ... است.

باید گفت یکی از نکات بارز نقشه‌ها را در عین سادگی و پرهیز از مغشوش کردن تصاویر، تعیین مسیر تمامی مهاجرت‌های بزرگان شیعه، همراه با دروازه‌های شهرها، همسایگان و موقعیت جغرافیایی هریک از مکان‌ها می توان دانست. از «اطلس شیعه» به عنوان اثری مرجع در پژوهش‌های دینی و تاریخی یاد می شود. در تدوین و طراحی این اطلس کوشیده شده است از زیاده‌روی و گنجاندن مطالب غیر واقعی پرهیز شود. به هیچ وجه هدف این موضوع نیست که شیعه، در اکثر نقاط دنیا راه یافته است، بلکه غرض نشان‌دادن قلمروی شیعیان و روند فعالیت‌ها و اقدامات آنها را در طول زمان و ادوار گوناگون تاریخی به زعم نویسنده است.

فصول مختلف این کتاب عبارتند از:

فصل نخست با نام «آغاز تشیع» که از تعریف شیعه شروع و تا بیان فرقه‌های شیعه ادامه یافته است. فصل دوم با نام «امامان شیعه»، شامل زندگی حضرات معصومین با ارائه مطلب و نقشه درباره زندگی هر امام است. فصل سوم با نام «تشیع در شهرهای ایران» است که برای هر شهر از شهرهای اصلی شیعه مذهب، نقشه و متن ارائه شده و گاه به خاندان‌های مهم شیعه هر ناحیه نیز پرداخته شده است. فصل چهارم، «دولت‌های شیعه در ایران» که نخستین آنها دولت علویان طبرستان و پایان آن عصر امام خمینی است.